

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૩૫૧/૨૦૦૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી એસ. વી. પિંટો

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પી. એમ. રાવલ

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

ગુજરાત રાજ્ય

વિરુદ્ધ

અજીતસિંહ નવલસિંહ ઝાલા અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી રોહન શાહ, એ.પી.પી.

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ તરફે શ્રી એ. એમ. પારેખ(પ૬૨)

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી કીર્તિદેવ આર. દવે(૩૨૬૭)

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૩, ૪ પર નોટિસની બજવાણી થયેલ છે

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી એસ. વી. પિન્ટો

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પી. એમ. રાવલ

તારીખ : ૨૪/૦૭/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી પી. એમ. રાવલ દ્વારા)

એ] પ્રસ્તાવના :

૧. વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ, ગોંડલ દ્વારા સેશન્સ કેસ નં. ૭/૧૯૯૯ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૬.૧૨.૧૯૯૯ ના ચુકાદા અને હુકમને પડકારતી રાજ્ય સરકાર દ્વારા કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮(૧)(૩) હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી આ એક નિર્દોષ છોડવા સામેની અપીલ છે, જે ચુકાદા દ્વારા અહીંના સામાવાળાઓ - મૂળ આરોપીઓને તેમની સામે મૂકવામાં આવેલા તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા હતા.

બી] હકીકતલક્ષી વિગતો :

૨. ફરિયાદપક્ષના કેસની સંક્ષિપ્ત હકીકતો એવી છે કે તારીખ ૨૫.૦૮.૧૯૯૮ ના રોજ સવારે આશરે ૬:૦૦ વાગ્યે હકીકતના ફરિયાદી ભીખાભાઈ સવાભાઈ સાકરીયા ગ્રામ પંચાયત કચેરી પાસે દુકાન ખૂલવાની રાહ જોઈ રહ્યા હતા કારણ કે તેઓ બીડી ખરીદવા માંગતા હતા અને તે સમયે, તેમણે જોયું કે

ચારેય આરોપીઓ કોઈની રાહ જોઈ રહ્યા હતા અને એકબીજા સાથે કાનમાં વાતો કરી રહ્યા હતા. સવારે આશરે ૬:૩૦ વાગ્યે મરણ જનાર ચનુભા રવુભા ઝાલા તેમના લ્યુના મોટરસાયકલ પરથી પસાર થયા અને તેમને જોઈને, અહીંના સામાવાળા નં. ૨ – જયંતીભાઈ હંસરાજભાઈ પટેલે તેમને બોલાવ્યા અને તેથી, મરણ જનાર ચનુભા ત્યાં ગયા, જેના પર, સરપંચ માટેની ગ્રામ પંચાયતની ચૂંટણીમાં મરણ જનાર ચનુભાના પુત્રવધૂની બિનહરીફ જીતની અદાવત રાખીને, આરોપીઓએ તેમને ગાળો આપી અને પછી, માર મારવા લાગ્યા. ફરિયાદીએ વચ્ચે પડીને છોડાવવાનો પ્રયાસ કરતાં, આરોપીઓએ તેમને જાનથી મારી નાખવાની ધમકી આપી અને તેથી, ફરિયાદી તે સ્થળ છોડીને જતા રહ્યા. સામાવાળા નં. ૧ – અજીતસિંહ નવલસિંહ ઝાલા અને સામાવાળા નં. ૪ – શંભુભાઈ હંસરાજભાઈ પટેલના હાથમાં ગુપ્તી હતી, જ્યારે સામાવાળા નં. ૨ અને ૩ – અનુક્રમે જયંતીભાઈ હંસરાજભાઈ પટેલ અને વલ્લભભાઈ હંસરાજભાઈ પટેલના હાથમાં છરીઓ હતી. આરોપીઓએ મરણ જનાર પર જીવલેણ હુમલો કર્યો હતો. ત્યારપછી આશરે ૧૦ મિનિટ પછી, ફરિયાદીએ સામાવાળા નં. ૩ - જયંતીભાઈ હંસરાજભાઈ પટેલને તેમના ઘર પાસેથી પસાર થતા જોયા. તેમણે સામાવાળા નં. ૩ ના માથાના પાછળના ભાગે તલવારનો મૂઠ પાડ જોયો અને તેથી, ગભરાઈ ગયેલા ફરિયાદી પોતાના ઘરમાંથી બહાર આવ્યા નહીં. ત્યારબાદ, તેઓ મરણ જનાર ચનુભાના અંતિમ દર્શન કરવા હોસ્પિટલ ગયા. આમ, તમામ આરોપીઓએ એકબીજા સાથે મળીને કથિત ગુનો આચર્યો હતો જે અંગે એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં

આવી હતી.

૩. એફ.આઈ.આર. ને અનુસરીને તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી. તપાસ પૂર્ણ થતાં, અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી મેજિસ્ટ્રેટ કોર્ટ સમક્ષ ચાર્જશીટ રજૂ કરવામાં આવી હતી. ગુનાઓ સેશન્સ ટ્રાયેબલ હોવાથી, કેસ ગોંડલ ખાતેની સેશન્સ કોર્ટમાં કમિટ કરવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન સેશન્સ જજે ઉપરોક્ત ગુનાઓ માટે આરોપીઓ સામે તહોમતનામું ઘડ્યું હતું. આરોપીઓને તહોમતનામું પાંચી સંભળાવવામાં આવ્યું હતું જેમાં તેઓએ ગુનાની ના કબૂલી હતી અને તેથી ટ્રાયલ શરૂ થઈ હતી.

(૩.૧) આરોપીઓ સામેનો આરોપ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં દર્શાવ્યા મુજબ ૨૩ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી અને કેટલાક દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા.

(૩.૨) ટ્રાયલના અંતે, અદાલતે તમામ આરોપીઓને તેમની સામે મૂકવામાં આવેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા. તેથી, નારાજ થયેલા અપીલકર્તાએ નિર્દોષ છોડવા સામે આ અપીલ દાખલ કરી છે.

સી] હાજર સંબંધિત પક્ષકારોની રજૂઆતો :

૪. અપીલકર્તા – રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર શ્રી રોહન શાહ અને સામાવાળા નં. ૧ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી કીર્તિદેવ આર. દવેને સાંભળવામાં આવ્યા. જ્યારે મામલાની સુનાવણી થઈ ત્યારે સામાવાળા નં. ૨ તરફે વિદ્વાન વકીલ શ્રી એ. એમ. પારેખ હાજર નથી. બજવણી થઈ હોવા

છતાં, સામાવાળા નં. ૩ અને ૪ વતી કોઈ હાજર નથી.

(૪.૧) વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર રજૂઆત કરશે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ રેકર્ડ પરના પુરાવાની તેના સાચા અને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે અને તેથી, ઉપર જણાવ્યા મુજબ આરોપીઓને નિર્દોષ છોડીને ગંભીર ભૂલ કરી છે.

(૪.૨) વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે રજૂઆત કરી હતી કે કથિત ગુનાના તત્વો, ખાસ કરીને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૩૦૨ અને ૩૦૭ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો રેકર્ડ પર રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ પરથી સંતોષાયા હતા, તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે તેને ધ્યાનમાં લેવામાં ભૂલ કરી છે અને તેથી, આરોપી વ્યક્તિઓને સદર આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડતો ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો અને હુકમ સ્પષ્ટ વિકૃતિથી પીડાય છે.

(૪.૩) વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે રજૂઆત કરી હતી કે આરોપી વ્યક્તિઓનો ઈરાદો મરણ જનારની હત્યા કરવાનો હતો અને તે હકીકત પરથી સ્પષ્ટપણે જાણી શકાય છે કે ગ્રામ પંચાયતના સરપંચની ચૂંટણીમાં મરણ જનારના પુત્રવધૂની બિનહરીફ જીતની અદાવત રાખીને, આરોપી વ્યક્તિઓએ તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે, મરણ જનાર જ્યારે તેમના મોટરસાયકલ પર જઈ રહ્યા હતા ત્યારે તેમને અટકાવ્યા હતા અને પછી, ગુમ્મી અને છરીઓ વડે મરણ જનારને ગાળો આપીને હુમલો કર્યો હતો, તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ આ પાસાને ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ ગયા છે અને તેથી, રેકર્ડ પરના પુરાવાનું મૂલ્યાંકન કરવામાં ભૂલ કરી છે.

(જ.જ) વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર રજૂઆત કરશે કે નિર્વિવાદપણે, અહીંના સામાવાળા નં. ૧ – અજીતસિંહ નવલસિંહ ઝાલાએ બનાવના બીજા દિવસે એટલે કે તારીખ ૨૬.૦૯.૧૯૯૮ ના રોજ પોલીસ સમક્ષ આત્મસમર્પણ કર્યું હતું અને તે મુજબ તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી, જે હકીકત પોતે જ પ્રશ્નવાળા ગુનામાં આરોપીઓની સંડોવણી સાબિત કરે છે, તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ આ મહત્વપૂર્ણ પાસાને તેના સાચા અને યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.

(જ.પ) વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે હકીકતના ફરિયાદી ભીખાભાઈ સવાભાઈ સાકરીયા, જેમની આંક ૩૩ પર પીડબલ્યુ-૫ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી છે અને પીડબલ્યુ-૧૯ હરદેવસિંહ ઉર્ફે ભગત ગોતુભા, જેમની આંક ૬૫ પર તપાસ કરવામાં આવી છે તે બંને બનાવના પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ છે અને જોકે, ફરિયાદીને આંશિક રીતે ફરી ગયેલા (હોસ્ટાઈલ) જાહેર કરવામાં આવ્યા છે, તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે તેમની જુબાનીના તે ભાગને ધ્યાનમાં લેવો જોઈતો હતો જે હદ સુધી તે માનવા યોગ્ય છે, પરંતુ, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે તેને ધ્યાનમાં લીધો નથી અને તેથી રેકર્ડ પરના પુરાવાની મૂલવણી કરવામાં ભૌતિક ભૂલ કરી છે. વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર રજૂઆત કરશે કે પીડબલ્યુ-૧૯, અન્ય પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીએ ફરિયાદપક્ષના કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપ્યું છે, તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે તેમના પુરાવાને પણ અવિશ્વસનીય ગણાવ્યો છે અને તેથી, ગુનો બન્યો તે સમયે તેમની હાજરીને ન માનીને ગંભીર ભૂલ કરી

છે.

(જ.૬) વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે તબીબી પુરાવા પણ ફરિયાદપક્ષના કેસને સમર્થન આપે છે, તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે તેના માટે કોઈ યોગ્ય કારણ આપ્યા વિના સદર પુરાવાને નકારી કાઢ્યો છે અને તેથી ગંભીર ભૂલ કરી છે. તેમણે જણાવ્યું હતું કે આરોપીઓના કપડાં પર, ખાસ કરીને અહીંના સામાવાળા નં. ૨ – જયંતીભાઈ હંસરાજભાઈ પટેલના કપડાં પર મરણ જનારનું લોહી મળી આવ્યું હતું. વધુમાં, તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે રેકર્ડ પર એવું પણ આવ્યું છે કે પ્રશ્નવાળા બનાવમાં આરોપી વ્યક્તિઓને પણ ઈજા થઈ હતી, તેમ છતાં, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે સદર પુરાવાને અવિશ્વસનીય ગણાવ્યો છે અને તેથી ગંભીર ભૂલ કરી છે.

(જ.૭) એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની જુબાનીઓમાં માત્ર કેટલાક નાના વિરોધાભાસો/ખામીઓના કારણે સમગ્ર ફરિયાદપક્ષનો કેસ નકારી શકાય નહીં અને આમ, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે આરોપી વ્યક્તિઓને નિર્દોષ છોડીને ગંભીર ભૂલ કરી છે.

(જ.૮) આમ, ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતાં, વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે ભારપૂર્વક વિનંતી કરી હતી કે આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે અને આરોપી વ્યક્તિઓને ઉપરોક્ત ગંભીર ગુનામાંથી નિર્દોષ છોડતો ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવામાં આવે અને તેમને યોગ્ય રીતે દોષિત ઠેરવી સજા કરવામાં આવે.

પ. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ – આરોપીઓ તરફે વિદ્વાન વકીલોએ વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનું સમર્થન કરતી વખતે રજૂઆત કરી છે કે રેકર્ડ પરના પુરાવાની યોગ્ય મૂલવણી અને વિચારણા પર આધારિત ટ્રાયલ કોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમમાં આ અદાલતના હસ્તક્ષેપની કોઈ જરૂર નથી કારણ કે ફરિયાદપક્ષ સામાવાળાઓ – આરોપીઓ સામેનો કેસ કોઈપણ વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે, જે ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રમાં અનિવાર્ય શરત છે.

(પ.૧) વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાની વિગતવાર મૂલવણી કર્યા પછી, વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે તારણો નોંધ્યા હતા કે બે મુખ્ય સાક્ષીઓ એટલે કે પીડબલ્યુ-૫ ભીખાભાઈ સવાભાઈ સાકરીયા, આંક ૩૩ અને પીડબલ્યુ-૧૯ હરદેવસિંહ ઉર્ફે ભગત ગોતુભા, આંક ૬૫, જેઓ પ્રશ્નવાળા બનાવના કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ છે, જેના પુરાવા પર ફરિયાદપક્ષનો સમગ્ર કેસ આધારિત છે, તેમની જુબાનીઓમાં ગંભીર વિરોધાભાસો છે અને તે મુજબ, ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદપક્ષ સામાવાળાઓ – આરોપીઓ સામે મૂકવામાં આવેલા આરોપો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે અને તેથી, આરોપીઓને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છોડી મૂક્યા છે.

(પ.૨) છેલ્લે પરંતુ મહત્વપૂર્ણ રીતે, સામાવાળાઓ – આરોપીઓ તરફે વિદ્વાન વકીલો રજૂઆત કરશે કે આ નિર્દોષ છોડવા સામેની અપીલ હોવાથી અને આરોપીઓએ પૂર્ણ સુનાવણી પછી નિર્દોષતા મેળવી હોવાથી, આરોપીની

તરફેણમાં બેવડા અનુમાનને ધ્યાનમાં રાખીને, એટલે કે જ્યાં સુધી દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી આરોપીને નિર્દોષ માનવામાં આવે છે અને બીજું, ટ્રાયલ કોર્ટે નિર્દોષતા નોંધી છે અને તે મુજબ, એવી વિનંતી કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતે નિર્દોષ છોડવા સામેની આ અપીલમાં દખલ ન કરવી જોઈએ અને તેને ફગાવી દેવાની વિનંતી કરી છે.

(પ.૩) કેસના સમર્થનમાં, તોતા સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય, ૧૯૮૭ સી.જે. (એસ.સી.) ૮૭૬ માં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

ડી] તારણો :

૬. અમે અપીલકર્તા – રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર તેમજ સંબંધિત સામાવાળાઓ – આરોપીઓ તરફે વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો ધ્યાનમાં લીધી છે અને સંબંધિત વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટના રેકર્ડ અને કાર્યવાહીનું પણ અવલોકન કર્યું છે.

(૬.૧) શરૂઆતમાં જ, જો નિર્દોષ છોડવાની અપીલોને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં લેવામાં આવે, તો તે સુસ્થાપિત કાયદો છે કે જ્યારે રેકર્ડ પરના પુરાવા પરથી બે મંતવ્યો શક્ય હોય, ત્યારે આરોપી માટે અનુકૂળ હોય તે મંતવ્ય અદાલત દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે. વધુમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓની હારમાળામાં એ પણ સ્થાપિત છે કે નિર્દોષ છોડવાની અપીલોમાં, આરોપીની તરફેણમાં બેવડું અનુમાન હોય છે; પ્રથમ એ છે કે જ્યાં સુધી દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી આરોપીને નિર્દોષ માનવામાં

આવે છે અને બીજું એ છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ નિર્દોષતા નોંધે છે અને આમ, અનુમાન વધુ મજબૂત બને છે. કોન્સ્ટેબલ ૯૦૭ સુરેન્દ્ર સિંહ વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય સાથે આશાદ સિંહ નેગી વિ. ઉત્તરાખંડ રાજ્ય, ૨૦૨૫ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ.-એસ.સી. ૭૪૬૩૬ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું:

“૧૧. તાજેતરમાં, બાબુ સાહેબગૌડા રુદ્રગૌડાર અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૨૪) ૮ એસ.સી.સી. ૧૪૯ ના કેસમાં આ કોર્ટની એક બેન્ચ કે જેમાં અમારામાંથી એક સભ્ય હતા (બી. આર. ગવઈ, ન્યાયમૂર્તિ) તેમને નિર્દોષ છોડવા સામેની અપીલમાં હસ્તક્ષેપના ક્ષેત્ર અંગેની કાનૂની સ્થિતિ ધ્યાનમાં લેવાની તક મળી હતી. તે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

૩૮. સૌ પ્રથમ, અમે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા આરોપીના નિર્દોષ છૂટકારાને પડકારવા માટે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપના ક્ષેત્રને સંચાલિત કરતા આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોનો પુનરોચ્ચાર કરવા માંગીએ છીએ.

૩૯. રાજેશ પ્રસાદ વિ. બિહાર રાજ્ય [(૨૦૨૨) ૩ એસ.સી.સી. ૪૭૧ : (૨૦૨૨) ૨ એસ.સી.સી. (ફિ) ૩૧] માં આ અદાલતે અગાઉના વિવિધ ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી આ ક્ષેત્રને આવરી લેતી કાનૂની સ્થિતિને સંક્ષિપ્ત કરી હતી અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું : (એસ.સી.સી. પાના ૪૮૨-૮૩, ફકરો ૨૯)

૨૯. ચુકાદાઓની હારમાળાનો સંદર્ભ લીધા પછી, આ અદાલતે નીચેના શબ્દોમાં નિર્દોષ છોડવાના હુકમ સામેની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે

એપેલેટ કોર્ટની સત્તાઓ અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો તારવ્યા હતા :
(ચંદ્રપ્પા કેસ [(૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ : (૨૦૦૭) ૨
એસ.સી.સી. (કિ) ૩૨૫], એસ.સી.સી. પાનું ૪૩૨, ફકરો ૪૨)

૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુવિચારિત મતે, નિર્દોષ છોડવાના
હુકમ સામેની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે એપેલેટ કોર્ટની સત્તાઓ અંગે
નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉભરી આવે છે:

(૧) જે પુરાવા પર નિર્દોષ છોડવાનો હુકમ આધારિત છે તેની સમીક્ષા
કરવાની, પુનઃમૂલવણી કરવાની અને પુનઃવિચારણા કરવાની એપેલેટ
કોર્ટ પાસે સંપૂર્ણ સત્તા છે.

(૨) ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ
મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતો નથી અને એપેલેટ કોર્ટ તેની સમક્ષના
પુરાવા પર હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર પોતાના તારણ પર
પહોંચી શકે છે.

(૩) વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, નોંધપાત્ર અને આકર્ષક કારણો,
સારા અને પૂરતા કારણો, ખૂબ જ મજબૂત સંજોગો, વિકૃત તારણો, સ્પષ્ટ
ભૂલો, વગેરે નિર્દોષ છોડવા સામેની અપીલમાં એપેલેટ કોર્ટની વ્યાપક
સત્તાઓને ઘટાડવાનો હેતુ ધરાવતી નથી. આવી વાક્યરચનાઓ પુરાવાની
સમીક્ષા કરવાની અને પોતાના તારણ પર પહોંચવાની અદાલતની સત્તાને
ઘટાડવા કરતાં નિર્દોષ છોડવામાં દખલ કરવા માટે એપેલેટ કોર્ટની
અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે ભાષાના શણગારના સ્વરૂપમાં વધુ છે.

(૪) જો કે, એપેલેટ કોર્ટ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છોડવાના કિસ્સામાં આરોપીની તરફેણમાં બેવડું અનુમાન હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અદાલત દ્વારા તેને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાની નિર્દોષતા મેળવી લીધી હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ મજબૂત અને દ્રઢ બને છે.

(૫) જો રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી તારણો શક્ય હોય, તો એપેલેટ કોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છોડવાના તારણમાં ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.

૪૦. વધુમાં, એચ. ડી. સુંદરા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય [(૨૦૨૩) ૯ એસ.સી.સી. ૫૮૧ : (૨૦૨૩) ૩ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૭૪૮] માં આ અદાલતે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ નિર્દોષ છોડવા સામેની અપીલ સાથે કામ કરતી વખતે એપેલેટ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતોનો નીચે મુજબ સારાંશ આપ્યો હતો :
(એસ.સી.સી. પાનું ૫૮૪, ફરો ૮)

૮. ૮.૧. આરોપીનો નિર્દોષ છૂટકારો નિર્દોષતાના અનુમાનને વધુ મજબૂત બનાવે છે;

૮.૨. એપેલેટ કોર્ટ, નિર્દોષ છોડવા સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી

વખતે, મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કરવા માટે હકદાર છે;

૮.૩. એપેલેટ કોર્ટે, નિર્દોષ છોડવા સામેની અપીલનો નિર્ણય કરતી વખતે, પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કર્યા પછી, એ વિચારવું જરૂરી છે કે શું ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવાયેલું વલણ એવું સંભવિત વલણ છે કે જે રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે લઈ શકાયું હોત;

૮.૪. જો લેવાયેલું વલણ સંભવિત વલણ હોય, તો એપેલેટ કોર્ટ નિર્દોષ છોડવાના હુકમને એ આધારે ઉલટાવી શકતી નથી કે અન્ય વલણ પણ શક્ય હતું; અને

૮.૫. એપેલેટ કોર્ટ નિર્દોષ છોડવાના હુકમમાં ત્યારે જ દખલ કરી શકે છે જ્યારે તે એવા તારણ પર પહોંચે કે રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે માત્ર એક જ તારણ નોંધી શકાય તેમ હતું કે આરોપીનો ગુનો વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત થયો હતો અને અન્ય કોઈ તારણ શક્ય નહોતું.

૪૧. આમ, શંકાથી પર છે કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીની તરફેણમાં નોંધાયેલા નિર્દોષ છોડવાના ચુકાદાને ઉલટાવવા માટે એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપનું ક્ષેત્ર નીચેના સિદ્ધાંતોના ચાર ખૂણાઓની અંદર વાપરવું પડશે:

૪૧.૧. કે નિર્દોષ છોડવાનો ચુકાદો સ્પષ્ટ વિફૂતિથી પીડાય છે;

૪૧.૨. કે તે રેકર્ડ પરના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં ગેરવાંચન/ચૂક પર આધારિત છે; અને

૪૧.૩. કે કોઈ બે વાજબી મંતવ્યો શક્ય નથી અને રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા પરથી માત્ર આરોપીના દોષ સાથે સુસંગત હોય તેવું જ મંતવ્ય શક્ય છે.

૧૨. આમ જોઈ શકાશે કે તે એક સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છોડવાના તારણમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપ માત્ર ત્યારે જ યોગ્ય રહેશે જો નિર્દોષ છોડવાનો ચુકાદો સ્પષ્ટ વિકૃતિથી પીડાય છે; કે તે રેકર્ડ પરના મહત્વપૂર્ણ પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેવામાં ગેરવાંચન/ચૂક પર આધારિત છે; અને રેકર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા પરથી કોઈ બે વાજબી મંતવ્યો શક્ય નથી અને માત્ર આરોપીના દોષ સાથે સુસંગત હોય તેવું જ મંતવ્ય શક્ય છે.”

(ભારપૂર્વક જણાવેલ)

(૬.૨) વધુમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે કર્ણાટક રાજ્ય વિ. હેમરેડ્ડી ઉર્ફે વેમારેડ્ડી, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૧૪૧૭ ના ચુકાદામાં ઠરાવ્યું છે:

“૬. અમને હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોના ચુકાદાનું વાંચન કરાવવામાં આવ્યું હતું. અમને સંતોષ છે કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશો પુરાવા પર એવા તારણ પર પહોંચવામાં યોગ્ય હતા કે હેમરેડ્ડી ઉર્ફે વેમારેડ્ડી આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૧૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૪૬૭ હેઠળ દોષિત

છે અને પ્યાતલ ભીમક્કા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ હેઠળ દોષિત છે. અમે હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશો સાથે હકીકતના પ્રશ્ન પર સહમત હોવાથી જ્યાં સુધી તે સંપૂર્ણપણે એ-૨ સાથે સંબંધિત છે અને હેમરેડી ઉર્ફે વેમારેડી (એ-૨) ના સંબંધમાં કલમ ૧૧૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૪૬૭ હેઠળ તેમની દોષિતતાના સંબંધમાં, અમારા માટે હેમરેડી ઉર્ફે વેમારેડી આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૧૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૪૬૭ હેઠળ દોષિત છે અને પ્યાતલ ભીમક્કા આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ હેઠળ દોષિત છે તેવા તારણ પર પહોંચવા માટે વિદ્વાન ન્યાયાધીશો દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા પુરાવાનો સંદર્ભ લેવો બિનજરૂરી છે. આ અદાલતે ગિરિજા નંદિની દેવી વિ. બિજેન્દ્ર નંદિની ચૌધરી (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૮૩ માં અવલોકન કર્યું છે કે જ્યારે એપેલેટ કોર્ટ પુરાવા પર ટ્રાયલ કોર્ટના વલણ સાથે સહમત થાય છે ત્યારે પુરાવાનું પુનરાવર્તન કરવાની અથવા ટ્રાયલ કોર્ટે આપેલા કારણોનો પુનરોચ્ચાર કરવાની એપેલેટ કોર્ટની ફરજ નથી, જે અદાલતના નિર્ણય સામે અપીલ છે તે અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે સામાન્ય સહમતિની અભિવ્યક્તિ સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે. અમે હેમરેડી ઉર્ફે વેમારેડી સામે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૮૩ હેઠળના ફરિયાદપક્ષના કેસની અલગથી ચર્ચા કરીશું. તેથી, અમે હેમરેડી ઉર્ફે વેમારેડીની આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૧૪ સાથે વંચાણે લેતાં કલમ ૪૬૭ હેઠળ અને પ્યાતલ ભીમક્કાની આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૬૭ હેઠળ દોષિતતાની પુષ્ટિ કરીએ છીએ.

અમારો અભિપ્રાય છે કે પ્યાતલ ભીમક્કાને આપવામાં આવેલી સજાના સંબંધમાં હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોના ચુકાદામાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી કારણ કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ સજાના પ્રશ્ન પર તે આરોપીના સંબંધમાં ઉદાર વલણ અપનાવવા માટે પૂરતા કારણો આપ્યા છે. તેથી, અમે પ્યાતલ ભીમક્કાને આપવામાં આવેલી સજાના પ્રશ્ન સંબંધિત ક્રિમિનલ અપીલ ફગાવી દઈએ છીએ.” (ભારપૂર્વક જણાવેલ)

(૬.૩) આમ, એ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે નિર્દોષ છોડવાના કિસ્સામાં, આરોપીની તરફેણમાં બેવડું અનુમાન હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન તેને ઉપલબ્ધ છે કે જ્યાં સુધી સક્ષમ અદાલત દ્વારા તેને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવશે. બીજું, આરોપીએ પોતાની નિર્દોષતા મેળવી લીધી હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છોડવાના લાભથી તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન વધુ મજબૂત અને ઢઢ બને છે. વધુમાં, એપેલેટ કોર્ટ નિર્દોષ છોડવાના હુકમમાં ત્યારે જ દખલ કરી શકે છે જ્યારે તે એવા તારણ પર પહોંચે કે રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે માત્ર એક જ તારણ નોંધી શકાય તેમ હતું કે આરોપીનો ગુનો વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત થયો હતો અને અન્ય કોઈ તારણ શક્ય નહોતું. એ પણ સુસ્થાપિત કાયદો છે કે જ્યારે એપેલેટ કોર્ટ પુરાવા પર ટ્રાયલ કોર્ટના વલણ સાથે સહમત થાય છે ત્યારે પુરાવાનું પુનરાવર્તન કરવાની અથવા ટ્રાયલ કોર્ટ આપેલા કારણોનો પુનરોચ્ચાર કરવાની એપેલેટ કોર્ટની ફરજ નથી, જે અદાલતના નિર્ણય સામે

અપીલ છે તે અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે સામાન્ય સહમતિની અભિવ્યક્તિ સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે.

ઈ] પુરાવાની મૂલવણી :

એ] પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓનો પુરાવો :

૭. ઉપરોક્ત જણાવેલા સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, જો હાથ પરના કેસ પર ધ્યાન આપવામાં આવે, તો એવું જણાય છે કે સામાવાળાઓ – આરોપીઓ સામેનો આરોપ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષે ૨૩ સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે અને કેટલાક દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા છે. સદર ૨૩ પૈકી, ફરિયાદપક્ષના જણાવ્યા મુજબ, બે મુખ્ય સાક્ષીઓ છે એટલે કે પીડબલ્યુ-૫ ભીખાભાઈ સવાભાઈ સાકરીયા, આંક ૩૩, જેઓ હકીકતના ફરિયાદી છે, અને અન્ય પીડબલ્યુ-૧૯ હરદેવસિંહ ઉર્ફે ભગત ગોતુભા, આંક ૬૫ છે, જેઓ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હોવાનું કહેવાય છે અને પ્રશ્નવાળા બનાવ વખતે હાજર હતા. જ્યાં સુધી હકીકતના ફરિયાદી (પીડબલ્યુ-૫) નો સંબંધ છે, તેમણે ફરિયાદપક્ષના કેસને આંશિક રીતે સમર્થન આપ્યું નથી અને તેમને આંશિક રીતે ફરી ગયેલા (હોસ્ટાઈલ) જાહેર કરવામાં આવ્યા છે.

(૭.૧) પીડબલ્યુ-૧૯ ના પુરાવાને ધ્યાનમાં લેતા પહેલાં, એ નોંધવું યોગ્ય રહેશે કે ફોજદારી ટ્રાયલમાં, પોતાના કેસને તમામ વ્યાજબી શંકાથી પર સાબિત કરવો એ અનિવાર્ય શરત છે અને પુરાવો શુદ્ધ અને દોષરહિત ગુણવત્તાનો હોવો જોઈએ. આ તબક્કે, નરેશ ઉર્ફે નહેરુ અને અન્ય વિ. હરિયાણા રાજ્ય

અને અન્ય, ૨૦૨૩ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ.-એસ.સી. ૭૨૫૮૬ માં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે, જેમાં અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું:

“૯.૩ ઉપર નોંધ્યા મુજબ, પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીનો પુરાવો ખૂબ જ ઉત્કૃષ્ટ ગુણવત્તા અને ક્ષમતાનો હોવો જોઈએ અને તે માત્ર અદાલતમાં તેને સ્વીકારવા માટે વિશ્વાસ જગાડતો હોવો જોઈએ એટલું જ નહીં પરંતુ તે એવા સ્વરૂપનું નિવેદન હોવું જોઈએ કે જેને તેની મૂળ કિંમતે સ્વીકારી શકાય. રાય સંદીપ ઉર્ફે દીપુ ઉર્ફે દીપુ વિ. રાજ્ય (રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર દિલ્હી) (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૨૧ ના કેસમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે: “૨૨. અમારા સુવિચારિત મતે, “ઉત્કૃષ્ટ સાક્ષી” ખૂબ જ ઉચ્ચ ગુણવત્તા અને ક્ષમતાનો હોવો જોઈએ જેનું નિવેદન, તેથી, અકાઠ્ય હોવું જોઈએ. આવા સાક્ષીના નિવેદન પર વિચાર કરતી અદાલત કોઈપણ ખચકાટ વિના તેને તેની મૂળ કિંમતે સ્વીકારવાની સ્થિતિમાં હોવી જોઈએ. આવા સાક્ષીની ગુણવત્તા ચકાસવા માટે, સાક્ષીનો દરજ્જો અપ્રસ્તુત રહેશે અને જે સુસંગત રહેશે તે આવા સાક્ષી દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનની સત્યતા છે. જે વધુ સુસંગત રહેશે તે શરૂઆતથી અંત સુધી નિવેદનની સુસંગતતા હશે, એટલે કે, જે સમયે સાક્ષી પ્રારંભિક નિવેદન આપે છે અને આખરે અદાલત સમક્ષ આપે છે. તે સ્વાભાવિક અને આરોપીના સંબંધમાં ફરિયાદપક્ષના કેસ સાથે સુસંગત હોવું જોઈએ. આવા સાક્ષીના નિવેદનમાં કોઈ ગોળગોળ વાતો ન હોવી જોઈએ. સાક્ષી ગમે તેટલી લાંબી અને ગમે

તેટલી કઠિન ઊલટતપાસનો સામનો કરવાની સ્થિતિમાં હોવો જોઈએ અને કોઈપણ સંજોગોમાં ઘટનાની હકીકત, સંકળાયેલી વ્યક્તિઓ તેમજ તેના ક્રમ અંગે કોઈ શંકા માટે અવકાશ ન રહેવો જોઈએ. આવા નિવેદનનો અન્ય તમામ સહાયક સામગ્રીઓ જેવી કે કરવામાં આવેલી રિકવરી, વપરાયેલા હથિયારો, ગુનો આચરવાની રીત, વૈજ્ઞાનિક પુરાવા અને નિષ્ણાત અભિપ્રાય સાથે સંબંધ હોવો જોઈએ. સદર નિવેદન અન્ય દરેક સાક્ષીના નિવેદન સાથે સતત મેળ ખાતું હોવું જોઈએ. એવું પણ કહી શકાય કે તે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના કિસ્સામાં લાગુ કરાયેલી કસોટી જેવું હોવું જોઈએ જ્યાં આરોપી સામેના કથિત ગુના માટે તેને દોષિત ઠેરવવા માટે સંજોગોની સાંકળમાં કોઈ ખૂટતી કડી ન હોવી જોઈએ. જો આવા સાક્ષીનું નિવેદન ઉપરોક્ત કસોટી તેમજ લાગુ પડતી આવી અન્ય તમામ સમાન કસોટીઓમાં ઉત્તીર્ણ થાય તો જ એવું ઠરાવી શકાય કે આવા સાક્ષીને “ઉત્કૃષ્ટ સાક્ષી” કહી શકાય કે જેનું નિવેદન કોઈપણ સમર્થન વિના અદાલત દ્વારા સ્વીકારી શકાય છે અને જેના આધારે દોષિતને સજા કરી શકાય છે. વધુ સ્પષ્ટ કહીએ તો, ગુનાના મૂળ ક્ષેત્ર પર સદર સાક્ષીનું નિવેદન અકબંધ રહેવું જોઈએ જ્યારે અન્ય તમામ સહાયક સામગ્રીઓ, એટલે કે મૌખિક, દસ્તાવેજી અને ભૌતિક વસ્તુઓ મહત્વની વિગતોમાં સદર નિવેદન સાથે મેળ ખાતી હોવી જોઈએ જેથી ગુનાની સુનાવણી કરતી અદાલત કથિત આરોપ માટે ગુનેગારને દોષિત ઠેરવવા માટે અન્ય સહાયક સામગ્રીઓને ચકાસવા માટે મૂળ નિવેદન પર આધાર રાખી શકે.”

(ભારપૂર્વક જણાવેલ)

(૭.૨) ઉપરોક્ત બાબતોના આધારે, જો ઉપરોક્ત બે સાક્ષીઓના પુરાવાની ચકાસણી કરવામાં આવે, તો જ્યાં સુધી હકીકતના ફરિયાદી (પીડબલ્યુ-પ) નો સંબંધ છે, તેમનો પુરાવો સંપૂર્ણપણે ડામાડોળ અને અવિશ્વસનીય છે કારણ કે તેમાં ગંભીર વિરોધાભાસો છે. વધુમાં, સાક્ષીનું વર્તન તેમની વિશ્વસનીયતા અંગે ગંભીર ચિંતાઓ ઊભી કરે છે. નીચેના સંજોગો તેમના પુરાવાની સત્યતા પર શંકાનો ઊંડો પડછાયો પાડે છે:

(એ) “પ્રથમ,” કથિત સમયે ગુનાના સ્થળે આ સાક્ષીની ખૂબ જ હાજરી અસંભવિતતાથી ભરેલી છે. તેમનું એવું કથન કે તેઓ હજુ સુધી ન ખૂલેલી દુકાનમાંથી માત્ર બીડી ખરીદવા માટે સવારે ૦૬:૦૦ વાગ્યે રાહ જોઈ રહ્યા હતા તે ઉપજાવી કાઢેલું જણાય છે અને વિશ્વાસ પ્રેરિત કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે;

(બી) “બીજું,” એફ.આઈ.આર. (આંક ૭૬) માં તેમના પ્રારંભિક નિવેદન અને અદાલત સમક્ષ તેમની સોગંદ પરની જુબાની (આંક ૩૩) વચ્ચે સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટ વિરોધાભાસ છે. જ્યારે ફરિયાદમાં તેમણે તમામ ચાર આરોપી વ્યક્તિઓની હાજરીનો આરોપ મૂક્યો હતો, ત્યારે તેમની જુબાનીમાં તેઓ તે વલણથી ફરી ગયા હતા, અને પોતાનું વિવરણ માત્ર સામાવાળા નં. ૨ થી જ પૂરતું સીમિત રાખ્યું હતું અને સામાવાળા નં. ૧ (અજીતસિંહ નવલસિંહ ઝાલા) ના કોઈપણ ઉલ્લેખની બાદબાકી કરી હતી. વધુમાં, તેમની જુબાની સામાવાળા નં. ૧ એ કથિત હુમલામાં ભાગ લીધો

હતો કે કેમ તે અંગે સ્પષ્ટપણે મૌન રહે છે;

(સી) “ત્રીજું,” સાક્ષીએ દૃશ્યતા અને ઓળખ અંગે સ્પષ્ટ અસંગતતા દર્શાવી છે. તેમની મુખ્ય તપાસમાં, તેમણે અંધારાને કારણે હુમલાખોરોને ઓળખવામાં અસમર્થતા દર્શાવી હતી; તેમ છતાં, ઊલટતપાસ દરમિયાન, તેમણે સંપૂર્ણ ચુ-ટર્ન લીધો હતો અને સામાવાળા નં. ૨ થી ૪ ને ઓળખવાનો દાવો કર્યો હતો;

(ડી) “ચોથું,” એફ.આઈ.આર. (આંક ૭૬) માં તેમના પોતાના વર્ણન મુજબ, સામાવાળા નં. ૪ (શંભુભાઈ હંસરાજભાઈ પટેલ) દ્વારા ગંભીર પરિણામોની ધમકી મળતાં જ તેઓ ઘટનાસ્થળેથી ભાગી ગયા હતા, જેથી સાબિત થાય છે કે તેમણે વાસ્તવિક ઘટના અથવા હુમલો જોયો ન હતો. તેનાથી વિપરીત, તેમની ઊલટતપાસ (આંક ૩૩) માં, તેમણે એક ઉપજાવી કાઢેલું વિવરણ રજૂ કર્યું હતું, જેમાં દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે આરોપી જયંતીભાઈ અને વલ્લભભાઈ છરીઓ સાથે મરણ જનાર ચનુભા પર હુમલો કરતા જોયા હતા. આ મોટો સુધારો તેમની જુબાનીને ગંભીર નુકસાન પહોંચાડે છે;

(ઈ) “પાંચમું,” ઘટના પછીનું તેમનું વર્તન તેમની વિશ્વસનીયતાને ગંભીર રીતે નબળી પાડે છે. ગંભીર ગુનો જોયો હોવા છતાં અને ધમકી મળ્યા છતાં, તેમણે અગમ્ય રીતે પોલીસને, તેમના પરિવારના સભ્યોને અથવા ભોગ બનનારના સંબંધીઓને તાત્કાલિક જાણ ન કરવાનું પસંદ કર્યું. બપોર સુધી તેમનું મૌન, જ્યારે તેમણે કથિત રીતે મરણ જનારના પુત્રને

આ ઘટના જણાવી હતી, તે અત્યંત અસ્વાભાવિક છે અને સામાન્ય માનવ વર્તન સાથે અસંગત છે;

(એફ) “છેલ્લે,” આંક ૭૬ પર નોંધાયેલી તેમની એફ.આઈ.આર. માં, તેમણે ઘટના સમયે પીડબલ્યુ-૧૯ (હરદેવસિંહ ઉર્ફે ભગત ગોતુભા) ની હાજરી અંગે કોઈ સંદર્ભ આપ્યો ન હતો, જે પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીની હાજરી અંગેના ફરિયાદપક્ષના વાસ્તવિક કથન પર ગંભીર શંકા ઊભી કરે છે.

(૭.૩) ઉપરોક્ત બાબતોના પ્રકાશમાં, જ્યાં સાક્ષીની જુબાની તેની પ્રથમ માહિતી અહેવાલ સાથે સરખાવવામાં આવે ત્યારે ગંભીર વિરોધાભાસો અને મહત્વપૂર્ણ ક્ષતિઓથી ભરેલી હોય અને વધુમાં સંપૂર્ણપણે અકુદરતી વર્તનથી દૂષિત હોય, ત્યાં આવા સ્વાભાવિક રીતે શંકાસ્પદ પુરાવા પર દોષિત ઠેરવવાનું તારણ આધારિત કરવું અત્યંત જોખમી રહેશે.

(૭.૪) જ્યાં સુધી પ્રશ્નવાળા બનાવના અન્ય પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી એટલે કે પીડબલ્યુ-૧૯ હરદેવસિંહ ઉર્ફે ભગત ગોતુભા, જેમની આંક ૬૫ પર તપાસ કરવામાં આવી છે, તેમનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, તેમના નિવેદન મુજબ, તેઓ સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના મૂળી ગામે જવાના હોવાથી, તેઓ વહેલી સવારે ગુંદાળા બસ સ્ટેન્ડે ગયા હતા અને તેમને પાન ખાવું હોવાથી, તેઓ પંચાયત કચેરી પાસેના ઈલેક્ટ્રિક થાંભલા પાસે ગયા હતા. તેમના વર્ણન મુજબ, તેમણે ચારેય આરોપીઓને નજીકમાં ઊભેલા જોયા અને મરણ જનારને તેમના મોટરસાયકલ પર આવતા જોઈને, આરોપી જયંતીભાઈએ તેમને બોલાવ્યા, ત્યારબાદ બોલાચાલી થઈ અને પછી તમામ આરોપીઓએ ગુમ્મી અને છરીઓ

વડે મરણ જનાર પર હુમલો કર્યો. તેમની જુબાની પરથી, નીચેના પાસાઓ ઉભરી આવે છે:

(એ) “પ્રથમ,” રેકર્ડ મુજબ, મરણ જનાર ચનુભા, સાક્ષીના પિતા (પીડબલ્યુ-૧૮, આંક ૬૪) ના ઘરે ચા પીવા માટે દરરોજ આવતા હતા, જે શંકાથી પર સાબિત કરે છે કે પરિવાર મરણ જનાર સાથે ગાઢ અને સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધ ધરાવતો હતો;

(બી) “બીજું,” ઘટનાના પ્રત્યક્ષદર્શી હોવાનો દાવો કરવા છતાં, પ્રથમ માહિતી અહેવાલમાં તેમની હાજરી સ્પષ્ટપણે ગેરહાજર છે. નિર્ણાયક રીતે, હકીકતના ફરિયાદી પણ, આંક ૩૩ પરની તેમની જુબાનીમાં, ગુનાના સ્થળે આ સાક્ષીની હાજરી અંગે કોઈ સંદર્ભ આપતા નથી;

(સી) “ત્રીજું,” બનાવ દરમિયાન અને તરત જ પછી આ સાક્ષીનું વર્તન સ્થળ પર તેમની હાજરી અંગે શંકાનો મોટો પડછાયો પાડે છે. આ તર્કથી પર છે કે ભોગ બનનાર સાથે ગાઢ પરિચય ધરાવતો સાક્ષી ફૂર હુમલાનો નિષ્ક્રિય દર્શક બની રહેશે—હુમલાખોરો ભાગી ગયા પછી ન તો વચ્ચે પડવાનો પ્રયાસ કરશે કે ન તો તબીબી સહાય પૂરી પાડવા અથવા ભોગ બનનારને હોસ્પિટલ પહોંચાડવા માટે કોઈ પગલાં લેશે. આવી સંપૂર્ણ નિષ્ક્રિયતા સામાન્ય માનવ વર્તણૂકની તદ્દન વિરુદ્ધ છે અને સ્થળ પર તેમની હાજરીને ઊંડી શંકાસ્પદ બનાવે છે;

(ડી) “ચોથું,” તેમના પિતા અને મરણ જનાર વચ્ચે ગાઢ પારિવારિક સંબંધો હોવા છતાં, સાક્ષીએ આ દુર્ઘટના અંગે અગમ્ય રીતે સંપૂર્ણ મૌન

જાળવ્યું હતું. તેમણે પોતાના પિતાને જાણ કરવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો ન હતો, કે ભોગ બનનારના પરિવારના કોઈપણ સભ્યને જાણ કરી ન હતી, જે આ સાક્ષીની સત્યતા પર વધુ પ્રશ્નાર્થ મૂકે છે;

(ઈ) “છેલ્લે,” જ્યારે સાક્ષી ભારપૂર્વક જણાવે છે કે તેમણે મરણ જનારના પુત્ર ધર્મેન્દ્રસિંહને હુમલાની વિગતો જણાવી હતી, ત્યારે રેકર્ડ દર્શાવે છે કે ધર્મેન્દ્રસિંહ પોતે વહેલી તકે પોલીસ સમક્ષ આ મહત્વપૂર્ણ માહિતી જાહેર કરવામાં નિષ્ફળ ગયા હતા. આ નિષ્ફળતા પીડબલ્યુ-૧૯ ને આભારી કથિત તાત્કાલિક મૌખિક જાહેરાતની વિશ્વસનીયતા સાથે ગંભીર બાંધછોડ કરે છે.

(૭.૫) ગુલામ સરબર વિ. બિહાર રાજ્ય, (૨૦૧૪) ૩ એસ.સી.સી. ૪૦૧ : (૨૦૧૪) ૨ એસ.સી.સી. (ફિ) ૧૯૫] : (એસ.સી.સી. પાના ૪૧૦-૧૧, ફકરો ૧૯) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે આપેલા ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે, જેમાં અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે:

“૧૯. સાક્ષીઓના પુરાવાની મૂલવણીની બાબતમાં, સાક્ષીઓની સંખ્યા નહીં પરંતુ તેમના પુરાવાની ગુણવત્તા મહત્વપૂર્ણ છે, કારણ કે પુરાવાના કાયદા હેઠળ એવી કોઈ જરૂરિયાત નથી કે કોઈ હકીકત સાબિત/ખોટી સાબિત કરવા માટે ચોક્કસ સંખ્યામાં સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની હોય. તે સમય-પ્રમાણિત સિદ્ધાંત છે કે પુરાવા તોળવા જોઈએ, ગણવા જોઈએ નહીં. કસોટી એ છે કે શું પુરાવામાં સત્યનો રણકો છે, શું તે સુસંગત, વિશ્વસનીય અને ભરોસાપાત્ર છે કે નહીં. કાનૂની પ્રણાલીએ સાક્ષીઓની

બહુલતા કરતાં દરેક સાક્ષી દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા મૂલ્ય પર ભાર મૂક્યો છે. તે ગુણવત્તા છે અને જથ્થો નહીં, જે પુરાવાની પર્યાપ્તતા નક્કી કરે છે જેમ કે એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૩૪ દ્વારા જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. પ્રોબેટ કેસોમાં પણ, જ્યાં કાયદા અનુસાર ઓછામાં ઓછા એક પ્રમાણિત સાક્ષીની તપાસ જરૂરી છે, ત્યાં એવું માનવામાં આવ્યું છે કે વધુ સાક્ષીઓ રજૂ કરવાથી કોઈ વજન પડતું નથી. આમ, એકમાત્ર પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીની જુબાની પર પણ દોષિત ઠેરવી શકાય છે, જો તે વિશ્વાસ પ્રેરિત કરે. (જુઓ વડીવેલુ થેવર વિ. મદ્રાસ રાજ્ય [૧૯૫૭ એસ.સી.આર. ૯૮૧ : એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૬૧૪], કુંજુ વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય [(૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૧૫૧ : (૨૦૦૮) ૧ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૩૩૧], બિપિન કુમાર મોંડલ વિ. પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય [(૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૯૧ : (૨૦૧૧) ૨ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૧૫૦], મહેશ વિ. મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય [(૨૦૧૧) ૯ એસ.સી.સી. ૬૨૬ : (૨૦૧૧) ૩ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૭૮૩], પૃથ્વીપાલ સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય [(૨૦૧૨) ૧ એસ.સી.સી. ૧૦ : (૨૦૧૨) ૧ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૧] અને કિશન ચંદ વિ. હરિયાણા રાજ્ય [(૨૦૧૩) ૨ એસ.સી.સી. ૫૦૨ : (૨૦૧૩) ૨ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૮૦૭])”

(૭.૬) આમ, આ કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની જુબાનીઓનું ઝીણવટભર્યું વિશ્લેષણ સ્પષ્ટ ભૌતિક વિરોધાભાસો અને મહત્વપૂર્ણ ક્ષતિઓને સામે લાવે છે, જેથી ફરિયાદપક્ષના કેસના મૂળ પર જ પ્રહાર થાય છે. અમે નામદેવ વિ.

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, (૨૦૦૭) ૧૪ એસ.સી.સી. ૧૫૦ માં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કાનૂની સ્થિતિથી વાકેફ છીએ, જેમાં એકમાત્ર વિશ્વસનીય સાક્ષીના પુરાવાકીય મૂલ્યનું વિસ્તૃત વર્ણન કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી કે એક સાક્ષીની અસમર્થિત જુબાની પર ખરેખર દોષિત ઠેરવી શકાય છે, શરતે કે આવા પુરાવા ઉત્કૃષ્ટ ગુણવત્તાના હોય.

(૭.૭) 'ઉત્કૃષ્ટ સાક્ષી' તરીકે લાયક બનવા માટે, જુબાની શરૂઆતથી અંત સુધી અડગ સુસંગતતા દર્શાવતી હોવી જોઈએ—તપાસ દરમિયાન નોંધાયેલા પ્રારંભિક નિવેદનથી લઈને અદાલત સમક્ષ સોગંદ પરની જુબાની સુધી. વિવરણ સ્વાભાવિક, સહજ અને આરોપીને સોંપાયેલી ભૂમિકા અંગે ફરિયાદપક્ષના માળખા સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત હોવું જોઈએ, જેમાં ગોળગોળ વાતો, અનિશ્ચિતતા અથવા શંકા માટે કોઈ અવકાશ ન રહેવો જોઈએ. આવા સાક્ષી ઘટનાની હકીકત, હુમલાખોરોની ઓળખ અથવા બનાવોના ક્રમ જેવા મૂળ પાસાઓ પર અચકાયા વિના ઊંડી અને કઠિન ઊલટતપાસની કસોટીઓનો સામનો કરવા સક્ષમ હોવા જોઈએ. વધુમાં, આપેલું વિવરણ રેકર્ડ પરની દરેક સમર્થક સામગ્રી સાથે અવિરત સુમેળ સાધતું હોવું જોઈએ—જેમાં કરાયેલી રિકવરી, ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારો, તબીબી અને વૈજ્ઞાનિક પુરાવા અને નિષ્ણાત અભિપ્રાયો સામેલ છે—આ ઉપરાંત અન્ય સાક્ષીઓની જુબાની સાથે સુસંગત રહેવું જોઈએ. જ્યારે કોઈ સાક્ષી આ કઠિન ચકાસણી પાસ કરે છે ત્યારે જ તેને 'ઉત્કૃષ્ટ સાક્ષી' ના દરજ્જા સુધી પહોંચાડી શકાય છે જેની એકમાત્ર જુબાની દોષિત ઠેરવવા

માટેનો એકમાત્ર આધાર બની શકે છે. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોની એરણ પર ચકાસતાં, ફરિયાદી અને કથિત પ્રત્યક્ષદર્શી બંને આ ધોરણને સંતોષવામાં સદંતર નિષ્ફળ જાય છે. અસંગત વિસંગતતાઓ અને અકુદરતી વર્તનથી ભરેલા તેમના પુરાવા સંપૂર્ણપણે અવિશ્વસનીય છે અને દોષિત ઠેરવવા માટે તેના પર સુરક્ષિત રીતે આધાર રાખી શકાય નહીં.

(૭.૮) આમ, ફરિયાદપક્ષના કેસ પરથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે, બંને સાક્ષીઓ સંજોગોવશાત સાક્ષી (ચાન્સ વિટનેસ) છે. રાજેશ યાદવ વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૨૨) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૦૦ : ૨૦૨૨ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૧૫૦, પાના ૨૨૦ પર સર્વોચ્ચ અદાલતે ચાન્સ વિટનેસ માટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

“ચાન્સ વિટનેસ

૨૯. ચાન્સ વિટનેસ એ છે કે જે આકસ્મિક રીતે ગુનાના સ્થળે હાજર હોય છે, અને તેથી, નિયમિત બાબત તરીકે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તે સદર સ્થળે હાજર હોવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી. શેરીમાં ચાલતી વ્યક્તિ ગુનો બનતો જુએ છે તે ચાન્સ વિટનેસ હોઈ શકે છે. માત્ર સાક્ષી આકસ્મિક રીતે કોઈ ઘટના જુએ છે તે કારણસર, તેની જુબાનીને બાકાત રાખી શકાય નહીં જોકે ક્યારેક થોડી વધુ ચકાસણીની જરૂર પડી શકે છે. આ પણ એક એવું પાસું છે જેને આપેલ કેસમાં અદાલત દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાનું હોય છે. અમે કાયદાની ઉપરોક્ત સ્થિતિનો પુનરોચ્ચાર કરવા માંગતા નથી જે આ અદાલત દ્વારા આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય વિ. કે.

શ્રીનિવાસુલુ રેડ્ડી [(૨૦૦૩) ૧૨ એસ.સી.સી. ૬૬૦ : ૨૦૦૫ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૮૧૭] : (એસ.સી.સી. પાના ૬૬૫-૬૬, ફકરા ૧૨-૧૩) માં સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે: “

૧૨. સ્વતંત્ર સાક્ષીઓ એવા પીડબલ્યુ જ અને ડ ના પુરાવા સામે તેમને ચાન્સ વિટનેસ ગણાવીને ટીકા કરવામાં આવી હતી. પીડબલ્યુ જ અને ડ ચાન્સ વિટનેસ હોવા અંગેની ટીકા પણ કોઈપણ આધાર વિનાની છે. તેઓ કેવી રીતે બનાવના સ્થળે પહોંચ્યા તે તેઓએ સ્પષ્ટપણે સમજાવ્યું છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટે તેનો સ્વીકાર કર્યો છે.

૧૩. આરોપીઓની એ દલીલ પર આવતાં કે પીડબલ્યુ જ અને ડ “ચાન્સ વિટનેસ” હતા જેમણે કથિત ઘટનાસ્થળે તેઓ કેવી રીતે પહોંચ્યા તે સમજાવ્યું નથી, એ નોંધવું પડશે કે સદર સાક્ષીઓ સ્વતંત્ર સાક્ષીઓ હતા. સાક્ષીઓ સામે એવું સૂચન પણ નહોતું કે તેઓને કોઈપણ આરોપી પ્રત્યે કોઈ દુશ્મનાવટ હતી. ખૂનની ટ્રાયલમાં સ્વતંત્ર સાક્ષીઓને “ચાન્સ વિટનેસ” તરીકે વર્ણવીને એવો અર્થ કરી શકાય નહીં કે તેમનો પુરાવો શંકાસ્પદ છે અને ઘટનાસ્થળે તેમની હાજરી શંકાસ્પદ છે. સાક્ષીઓને અગાઉથી નોટિસ આપીને, તેમની હાજરી માંગીને ખૂન કરવામાં આવતા નથી. જો રહેણાંક મકાનમાં ખૂન કરવામાં આવે, તો ઘરના સભ્યો કુદરતી સાક્ષીઓ છે. જો શેરીમાં ખૂન કરવામાં આવે, તો માત્ર રસ્તે જનારા લોકો જ સાક્ષી બનશે. તેમના પુરાવાને માત્ર “ચાન્સ વિટનેસ” હોવાના આધારે નકારી શકાય નહીં કે શંકાની નજરે જોઈ શકાય નહીં. “ચાન્સ વિટનેસ”

શબ્દ એવા દેશોમાંથી ઉછીનો લેવામાં આવ્યો છે જ્યાં દરેક માણસના ઘરને તેનો કિલ્લો ગણવામાં આવે છે અને દરેક વ્યક્તિ પાસે અન્યત્ર અથવા અન્ય માણસના કિલ્લામાં તેની હાજરી માટે સ્પષ્ટતા હોવી આવશ્યક છે. જે દેશમાં લોકો ઓછા ઔપચારિક અને વધુ સહજ હોય તેવા દેશમાં આ તદ્દન અયોગ્ય અભિવ્યક્તિ છે, ગમે તે રીતે તેમની હાજરી સમજાવવાની બાબતમાં.”

૩૦. જરનૈલ સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય [(૨૦૦૯) ૯ એસ.સી.સી. ૭૧૯ : (૨૦૧૦) ૧ એસ.સી.સી. (કિ) ૧૦૭] : (એસ.સી.સી. પાનું ૭૨૫, ફક્ત ૨૧-૨૩) માં આ અદાલત દ્વારા આ સિદ્ધાંતનો પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો: “

૨૧. સચ્ચે લાલ તિવારી વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય [(૨૦૦૪) ૧૧ એસ.સી.સી. ૪૧૦ : ૨૦૦૪ એસ.સી.સી. (કિ) સપ્લી. ૧૦૫] માં આ અદાલતે શેરીમાં બનેલા ખૂનના કેસમાં ચાન્સ વિટનેસના પુરાવાકીય મૂલ્યની વિચારણા કરતી વખતે અને રસ્તે જનારી વ્યક્તિએ જુબાની આપી હતી કે તેણે આ ઘટના જોઈ હતી, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

જો શેરીમાં ગુનો બન્યો હોય તો માત્ર રસ્તે જનારી વ્યક્તિ જ સાક્ષી બનશે. તેના પુરાવાને માત્ર ચાન્સ વિટનેસ હોવાના આધારે હળવાશથી નકારી શકાય નહીં કે શંકાની નજરે જોઈ શકાય નહીં. જો કે, ત્યાં તેની હાજરી માટે સ્પષ્ટતા હોવી આવશ્યક છે. અદાલતે વધુમાં સમજાવ્યું કે “ચાન્સ

વિટનેસ” શબ્દ એવા દેશોમાંથી ઉછીનો લેવામાં આવ્યો છે જ્યાં દરેક માણસના ઘરને તેનો કિલ્લો ગણવામાં આવે છે અને દરેક વ્યક્તિ પાસે અન્યત્ર અથવા અન્ય માણસના કિલ્લામાં તેની હાજરી માટે સ્પષ્ટતા હોવી આવશ્યક છે. ભારત જેવા દેશમાં આ તદ્દન અયોગ્ય અભિવ્યક્તિ છે જ્યાં લોકો ઓછા ઔપચારિક અને વધુ સહજ હોય છે, ગમે તે રીતે તેમની હાજરી સમજાવવાની બાબતમાં.

૨૨. ચાન્સ વિટનેસના પુરાવા માટે ખૂબ જ સાવચેત અને ઝીણવટભરી ચકાસણીની જરૂર હોય છે અને ચાન્સ વિટનેસે ઘટનાસ્થળે તેની હાજરીની પર્યાપ્ત સ્પષ્ટતા કરવી આવશ્યક છે (સતબીર વિ. સુરત સિંહ [(૧૯૯૭) ૪ એસ.સી.સી. ૧૯૨ : ૧૯૯૭ એસ.સી.સી. (કિ) ૫૩૮], હરજિન્દર સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય [(૨૦૦૪) ૧૧ એસ.સી.સી. ૨૫૩ : ૨૦૦૪ એસ.સી.સી. (કિ) સપ્લી. ૨૮], આચારપરમ્બથ પ્રદીપન વિ. કેરળ રાજ્ય [(૨૦૦૬) ૧૩ એસ.સી.સી. ૬૪૩ : (૨૦૦૮) ૧ એસ.સી.સી. (કિ) ૨૪૧] અને સર્વેશ નારાયણ શુક્લા વિ. દરોગા સિંહ [(૨૦૦૭) ૧૩ એસ.સી.સી. ૩૬૦ : (૨૦૦૯) ૧ એસ.સી.સી. (કિ) ૧૮૮]). જે ચાન્સ વિટનેસની ઘટનાસ્થળે હાજરી શંકાસ્પદ રહે છે તેની જુબાની નકારી કાઢવી જોઈએ (જુઓ શંકરલાલ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય [(૨૦૦૪) ૧૦ એસ.સી.સી. ૬૩૨ : ૨૦૦૫ એસ.સી.સી. (કિ) ૫૭૯]).

૨૩. બનાવ પછી ચાન્સ વિટનેસનું વર્તન પણ ખાસ કરીને ધ્યાનમાં લઈ

શકાય કે શું તેણે ગામમાં અન્ય કોઈને બનાવ અંગે જાણ કરી છે કે કેમ (જુઓ થંગૈયા વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય [(૨૦૦૫) ૯ એસ.સી.સી. ૬૫૦ : ૨૦૦૫ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૧૨૮૪]). ગુરચરણ સિંહ (પીડબલ્યુ ૧૮) એફ.આઈ.આર. નોંધાવતા પહેલાં માહિતી આપનાર દર્શન સિંહ (પીડબલ્યુ ૪) ને મળ્યા હતા અને ષડયંત્રની હકીકત ગુરચરણ સિંહ (પીડબલ્યુ ૧૮) અને દર્શન સિંહ (પીડબલ્યુ ૪) દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી ન હતી. એફ.આઈ.આર. માં ષડયંત્રની હકીકતનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી. આ મુદ્દા પરના અન્ય સાક્ષી હકમ સિંહની ફરિયાદપક્ષ દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી નથી. આમ, હાઈકોર્ટ ષડયંત્ર સંબંધિત ફરિયાદપક્ષના કેસના ભાગને નકારી કાઢવામાં યોગ્ય હતી. જો કે, હાલના કેસની હકીકતની પરિસ્થિતિમાં, સદર બે સહ-આરોપીઓના નિર્દોષ છૂટકારાની હાલની અપીલ સંબંધિત કોઈ અસર થતી નથી.”

(૭.૯) આમ, જ્યારે ઉપરોક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતોની કસોટી પર ચકાસવામાં આવે છે, ત્યારે બે કથિત પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓની જુબાનીઓની ચકાસણી સવારે ૦૬:૦૦ વાગ્યાના પ્રારંભિક કલાકે ગુનાના સ્થળે તેમની હાજરીને ગંભીર શંકામાં મૂકે છે. જો કે આ સાક્ષીઓ દ્વારા પાનની દુકાન નજીક તેમની હાજરી અંગે સ્પષ્ટતા કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ ઉપર નોંધેલા વિગતવાર કારણોસર તેમની સ્પષ્ટતાઓ વિશ્વાસ મેળવવામાં અથવા ન્યાયિક વિશ્વાસ પ્રેરિત કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે. તેમના પુરાવાની સઘન તપાસ દર્શાવે છે કે બંનેમાંથી કોઈ પણ સાક્ષી સંબંધિત સમયે ઘટનાસ્થળે

પોતાની હાજરી માટે સંતોષકારક ખુલાસો આપી શક્યા નથી, જે તેમને માત્ર ચાન્સ વિટનેસ તરીકે ચિહ્નિત કરે છે. આ શંકા તેમના બનાવ પછીના વર્તન દ્વારા વધુ જટિલ બને છે, કારણ કે બંનેમાંથી કોઈ પણ સાક્ષીએ બનાવ અંગે ગ્રામજનોને અથવા કોઈપણ ત્રીજા પક્ષને જાણ કરવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો ન હતો, જે તેમના વર્ણનને સંપૂર્ણપણે અકુદરતી અને અવિશ્વસનીય બનાવે છે.

બી] અન્ય મહત્વપૂર્ણ સાક્ષીઓનો પુરાવો :

૧) પીડબલ્યુ-૧ (બસ ડ્રાઈવર) નો પુરાવો :

(૭.૧૦) જ્યાં સુધી પીડબલ્યુ-૧ (હુસેનભાઈ અલીભાઈ, આંક ૧૬) — ગોંડલ ડેપો ખાતે નિયુક્ત સ્ટેટ ટ્રાન્સપોર્ટ બસ ડ્રાઈવર કે જેમણે બનાવ પછી મરણ જનારને હોસ્પિટલ પહોંચાડ્યા હતા — તેમના પુરાવાનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, એ નોંધવું આશ્ચર્યજનક છે કે તેમણે ઈજાગ્રસ્ત મરણ જનારને તેમની ઈજાઓનું કારણ શું હતું તે પણ પૂછ્યું ન હતું. પરિણામે, તેમની જુબાની સામાવાળા-આરોપીની સંડોવણી પર કોઈ પ્રકાશ પાડતી નથી.

૨) પીડબલ્યુ-૧૩ (બસ કંડક્ટર) નો પુરાવો :

(૭.૧૧) તે જ રીતે, પીડબલ્યુ-૧૩ (લાલજીભાઈ શામજીભાઈ, આંક ૫૫), જેઓ બનાવની તારીખે પીડબલ્યુ-૧ સાથે બસ કંડક્ટર તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યા હતા, તેમની જુબાની તે નિર્વિવાદ હકીકત સિવાય કે તેઓ ભોગ બનનારને હોસ્પિટલ લઈ ગયા હતા, ફરિયાદપક્ષના કેસને કોઈ નક્કર સહાય પૂરી પાડતી નથી.

૩) તબીબી પુરાવો (પીડબલ્યુ-૨) :

(૭.૧૨) તબીબી પુરાવા પર આવતાં, પીડબલ્યુ-૨ (ડૉ. રશિમભાઈ દુર્લભજી શુક્લા, આંક ૧૭), સરકારી હોસ્પિટલ, ગોંડલ ખાતે ફરજ પરના મેડિકલ ઓફિસરે પોતાની ઊલટતપાસમાં સ્વીકાર્યું હતું કે ઈજા નં. ૧ થી ૩ જમ કરાયેલી ગુમ્મી (મુદ્દામાલ હથિયાર) થી થઈ શકી ન હોત. ઈજા નં. ૪ ના સંબંધમાં, તેમનો અભિપ્રાય અસ્પષ્ટ રહ્યો હતો કે શું તે સદર હથિયાર વડે બિલકુલ થઈ શકે કે કેમ. વધુમાં, ઊલટતપાસ હેઠળ, તેમણે સ્વીકાર્યું હતું કે ચોથી અને પાંચમી પાંસળી પરના આંતરિક ઘા તીક્ષ્ણ કે બોથો પદાર્થને કારણે થયા હતા તે નિર્ણાયક રીતે નક્કી કરી શકાયું ન હતું.

સી] સમર્થન આપતા પુરાવાની નિષ્ફળતા :

(૭.૧૩) એ હકીકતના પ્રકાશમાં કે બે પ્રાથમિક પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ કાં તો ફરિયાદપક્ષના વિવરણને સમર્થન આપતા નથી અથવા સંપૂર્ણપણે અવિશ્વસનીય છે, ડિસ્કવરી પંચનામા સહિત બાકીના પુરાવા, પંચો દ્વારા સમર્થિત હોવા છતાં, જે વધુમાં વધુ માત્ર સમર્થક પાત્રતા ધરાવે છે, તે કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શીઓની જુબાનીઓની તેના સાચા અને સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં મૂલવણી કરીને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છોડવાના સુવિચારિત તારણોને ઊલટાવવા માટેનો એકમાત્ર આધાર બની શકે નહીં, જેથી કાયદામાં કે હકીકતો પર કોઈ ભૂલ થઈ નથી.

ડી] બે વાજબી મંતવ્યોનો લાભ :

૮. ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રનો આ એક મુખ્ય સિદ્ધાંત છે કે જ્યાં રેકર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે મંતવ્યો વ્યાજબી રીતે શક્ય હોય, ત્યાં એપેલેટ કોર્ટ આરોપીની તરફેણ કરતા મંતવ્ય તરફ ઝુકવું જોઈએ.

ઈ] સંક્ષિપ્ત સારાંશ :

૯. સમગ્ર પુરાવાકીય પરિસ્થિતિની સંપૂર્ણ પુનઃમૂલવણી અને પુનઃવિચારણા કર્યા પછી, અને વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર તેમજ સામાવાળાઓ તરફે વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને યોગ્ય વિચારણા આપ્યા પછી, આ અદાલતનો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તારણો જેના પરિણામે આરોપીઓને નિર્દોષ છોડવામાં આવ્યા છે તે કોઈ વિકૃતિ કે સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતા નથી. તેથી, અમારા તરફથી કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર નથી.

(૯.૧) એ સુસ્થાપિત છે કે જ્યાં એપેલેટ કોર્ટ પુરાવાની પુનઃમૂલવણી પર ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પહોંચેલા તારણો સાથે સંમત થાય છે, ત્યાં તે સમગ્ર પુરાવાને યાંત્રિક રીતે પુનરાવર્તિત કરવા અથવા વિગતવાર કારણોને ફરીથી જણાવવા માટે બંધાયેલી નથી; અપીલ હેઠળના તારણો સાથે સંમતિની સામાન્ય અભિવ્યક્તિ સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે અને ઉપર જણાવેલા કારણોસર અમે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો સાથે સંમત છીએ.

(૯.૨) ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા તારણોમાં કોઈ કાનૂની ખામી કે ક્ષતિ જણાતી નથી. નીચલી અદાલતે રેકર્ડ

પરની સામગ્રીની ઝીણવટપૂર્વક મૂલવણી કરી છે અને આરોપીઓને તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છોડવામાં કાયદેસર રીતે યોગ્ય તારણ પર પહોંચી છે.

એફ| નિષ્કર્ષ :

૧૦. ટૂંકમાં, અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તે મુજબ ફગાવી દેવામાં આવે છે.

વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ નિર્દોષ છોડવાનો વાદ્યસ્ત ચુકાદો અને હુકમ આથી બદલાવ રાખવામાં આવે છે. જામીન ખત, જો કોઈ હોય તો, રદ થાય છે અને જામીનદારો મુક્ત થાય છે. રજિસ્ટ્રીને તુરંત જ સંબંધિત ટ્રાયલ કોર્ટને રેકૉર્ડ અને પ્રોસિડિંગ્સ (આર એન્ડ પી) પરત મોકલવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.

(એસ. વી. પિન્ટો, ન્યાયમૂર્તિ)

(પી. એમ. રાવલ, ન્યાયમૂર્તિ)

હિરેન

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====